Turkish Studies

Volume 14 Issue 7 2019, p. 3939-3952
DOI: 10.29228/TurkishStudies.38831
ISSN: 1308-2140
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 03.10.2019

✓ Accepted/Kabul: 20.12.2019

📅 Report Dates/Rapor Tarihleri: Referee 1 (06.10.2019)-Referee 2 (20.10.2019)- Referee 3 (22.10.2019)

This article was checked by iThenticate.

SOSYAL DUYGUSAL BECERİ, ARKADAŞLIK NİTELİĞİ VE YALNIZLIK DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ: ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Seda SEVGİLİ KOÇAK* - Adnan KAN**

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, özel yetenekli ilkökul öğrencilerinin sosyal duygusal beceri algıları, arkadaşlık nitelikleri ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın örneklemini Aydın ilinde bulunan üç Bilim ve Sanat Merkezi'ne (BİLSEM) devam eden 174 (ilkokul 3. ve 4. Sınıf; 82 kız ve 92 erkek) özel yetenekli öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veriler "Sosyal Duygusal Beceri Algısı Ölçeği", "Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği" ve "Arkadaşlık Niteliği Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Sosyal duygusal beceri algısı, arkadaşlık niteliği ve yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkiye odaklanan bu çalışma, ilişkisel tarama modelinde desenlenmiştir. Araştırma verileri, aritmetik ortalama, standart sapma, korelasyon analizi ve t testi ile analiz edilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre, özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algıları ile arkadaşlık nitelikleri arasında pozitif yönlü orta düzeyde ve anlamlı ilişki saptanmıştır. Ancak özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı puanları ile yalnızlık düzeyleri puanları arasında ve yalnızlık düzeyleri puanları ile arkadaşlık niteliği puanları arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Elde edilen veriler cinsiyete göre incelendiğinde, araştırmaya katılan özel yetenekli kız öğrencilerin sosyal duygusal beceri algıları ve arkadaşlık niteliği puanları özel yetenekli erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Ancak özel yetenekli öğrencilerin yalnızlık düzeyleri puanlarının cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen tüm bulgular literatürde bulunan ilgili araştırmalarla birlikte tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

* BİLSEM, E-posta: sevgili_seda@hotmail.com

** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, E-posta: adnankan1@yahoo.com

---

Anahtar Kelimeler: Özel yetenek, Sosyal duygusal beceri, Arkadaşlık niteliği, Yalnızlık düzeyi, İlkokul.

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIPS AMONG SOCIAL EMOTIONAL SKILLS, FRIENDSHIP QUALITY AND LONELINESS LEVEL: A RESEARCH ON GIFTED STUDENTS

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the relationship between social emotional skills, friendship qualities and loneliness levels of gifted primary school students. The sample of the study consists of 174 gifted students (primary school 3. and 4. grade; 82 female and 92 male) attending three Science and Art Centers (BİLSEM) in Aydın. Data were collected using "Social Emotional Skills Perception Scale", "Loneliness Scale for Children" and "Friendship Quality Scale". This study, which focuses on the relationship between social emotional skill perception, friendship quality and loneliness level, is designed in a relational screening model. The research data were analyzed by arithmetic mean, standard deviation, correlation analysis and t test.

According to the findings, a positive, moderate and significant relationship was found between social emotional skills perceptions and friendship qualities of gifted students. However, no significant relationship was found between social emotional skills perception scores and loneliness levels scores and loneliness scores and friendship quality scores of gifted students. When the data obtained were analyzed by gender, the perceptions of social emotional skills and friendship scores of the special gifted female students were significantly higher than those of the gifted male students. However, it was seen that the scores of loneliness levels of gifted students did not differ significantly according to gender. All the findings obtained from the research were discussed with the related researches in the literature and recommendations were made.

STRUCTURED ABSTRACT

The importance given to the education of gifted children has increased rapidly today. These students are identified during primary school and supported in BİLSEMs. However, the educational needs of gifted students are not limited to the cognitive domain. The lack of simultaneous development of gifted individuals may adversely affect their social emotional development (Colangelo & Davids, 2003). It is thought that it is important to see how social emotional skills perceptions, loneliness levels and friendship qualities are related to each other before seeking solutions to problems in the field of social emotional development seen in gifted individuals. This study is thought to contribute to the improvement of the quality of guidance services provided by BİLSEMs. The students are determined in the first three years of primary school. This situation makes it important for the studies to be carried out for the gifted students identified in

primary school. It is hoped that the current research will contribute to the international and domestic literature that tries to explore the characteristics of gifted individuals and seek solutions. In the context of this general framework, what is the relationship between gifted students' perception of social emotional skills, friendship quality and loneliness levels? The answer to the problem will be sought.

This study was designed in the relational screening model (Fraenkel, Wallen and Hyun, 2012, p. 338). The universe of the research is composed of talented students at primary school level attending BİLSEM in Aydın. The study group consisted of 174 gifted students selected by random sampling method from BİLSEMs in Aydın. In the research, Social Emotional Skills Perception Scale (Baydan, 2010) was used to determine whether students showed social emotional skill behavior as a measurement tool (Baydan, 2010), Friendship Quality Scale (Öztürk, 2016) to see how friends relationships were, and Loneliness Scale for Children (Kaya, 2015) and the personal information form prepared by the researcher. Necessary permission was obtained from Aydın Provincial Directorate of National Education and data were collected. The data were evaluated with SPSS 21 program. In the data analysis process, firstly, it was examined whether the data showed normal distribution and skewness - kurtosis values were examined and these values were found to be between -1 and +1. In the analysis of the data, Pearson Product-Moment Correlation technique, arithmetic mean and standard deviation and t-test for independent groups were used.

The mean scores of social-emotional skills perception of gifted students were found to be $\bar{X} = 53.66$, loneliness level mean scores were $\bar{X} = 23.41$ and the mean friendship quality score was $\bar{X} = 92.83$. As a result of the correlation analysis, a positive, moderate and significant relationship was found between social emotional skill perception and friendship quality scores of gifted students ($r = .54$; $p < .001$). In addition, there was a negative, low and insignificant relationship between social emotional skill perception and loneliness scores ($r = -.14$; $p > .001$). On the other hand, a negative, low and insignificant relationship was found between loneliness and friend quality ($r = -.07$; $p > .001$). While there was a significant difference between the social emotional skills perception and friendship quality ($p < .05$) scores of the gifted girls and the gifted male students, there was no significant difference according to the loneliness level scores ($p > .05$). According to these findings, it is stated that gifted female students have higher social emotional skills perceptions and friendship qualities scores than male students and there is no difference between the gifted female and male students in terms of loneliness levels. There was no significant difference between social emotional skill perception and friendship quality scores of the gifted students at 3rd and 4th grade levels ($p > .05$), but there was a significant difference in loneliness levels ($p < .05$). 4. Loneliness level of gifted students at the grade level was found to be higher. This situation can be interpreted as an increase in the level of loneliness as the grade level increases or a feature of the maturity period. There was no significant difference between the social emotional skills perception and friendship quality scores ($p > .05$) of the students with gifted whose duration of going to BİLSEM was 1 year

and gifted students whose duration of going to BİLSEM was 2 years ($p < .05$). It has been found that the loneliness level of gifted students who go to BİLSEM for a year is higher. This situation can be interpreted as the decrease in loneliness levels as the time to go to BİLSEM increases.

It was observed that the social emotional skills perceptions of the gifted students were high, the friendship qualities were medium and the loneliness levels were low. There was a significant relationship between social emotional skill perception and friendship quality scores of gifted students, social emotional skill perception and loneliness levels scores and loneliness levels and friendship quality. Gifted female students have higher perceptions of social emotional skills and friendship qualities than male students. Loneliness levels of 4th grades are higher than 3rd grades. Loneliness levels of students who have attended to BİLSEM for 1 year are higher than those who have gone to BİLSEM for 2 years. With the present study, information that will contribute to the social emotional development of gifted students has been reached. When all these results are taken into consideration, the following suggestions can be made. It may be suggested that scientific studies in the field of gifted should be further increased and planned not only in their cognitive but also in their social and emotional development. Taking into account the variables in the present study, making it for secondary and high school levels will shed light on future studies in order to see the effect of developmental periods. In this study, only 3 areas of social emotional development were discussed. Similar studies with different social and emotional development areas will contribute to our understanding of the social emotional worlds of gifted individuals.

Keywords: Gifted, Social emotional skills, Friendship quality, Loneliness level, Primary school.

Giriş

Özel yetenekli çocukların eğitime verilen önem ve buna bağlı olarak da çalışmalar günümüzde hızla artmıştır. Türkiye’de bu öğrencilerin ilköğretim döneminde belirlenerek Bilim ve Sanat Merkezlerinde (BİLSEM) desteklenmesi sağlanmaktadır. BİLSEM’lerde kullanılan yönergede “Özel Yetenekli Birey: Yaşıtlarına göre daha hızlı öğrenen; yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren birey” (Milli Eğitim Bakanlığı, 2016) olarak tanımlanmaktadır.

Özel yetenekli öğrencilerin eğitim gereksinimleri sadece bilişsel alanla sınırlı değildir. Özel yetenekli bireylerin sahip oldukları özelliklerden dolayı bazı sosyal duygusal problem yaşadığı bilinmektedir. Eş zamanlı olmayan gelişim süreci bu duruma en çok neden olanıdır (Fiedler, 1993: 11; Silverman, 1993: 32). Eş zamanlı olmayan gelişim gösterme, çocukların gelişim alanlarında (bilişsel, motor ve duygusal) hız ve derece yönünden farklı olarak gelişmesidir. Bu nedenle özel yetenekli bireyler zaman zaman kendini yetersiz hissetmekte, zaman zaman yaşıtlarıyla sorun yaşamaktadır.

Üstün yeteneklilerin sosyal duygusal gelişimlerine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde sosyal duygusal becerinin alt boyutlarında yer alan problem çözme becerilerinde, stresle başa

çıkma, benlik saygısında ve iletişim becerilerinde zaman zaman sorunlar yaşadığı görülmektedir. Üstün yetenekli kişilerin benlik algıları normal bireylere göre daha karmaşık olabilmektedir (Colangelo & Davids, 2003). Bildiren (2018) tarafından yapılan araştırmada özel eğitim almayan üstün yetenekli çocukların özel eğitim alan üstün yetenekli çocuklara yönelik benlik saygılarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Üstün yeteneklilerde stres üzerine yapılan çalışmalarda ise akademik baskılar, aile, arkadaşlar ve gelecekle ilişkili kararların strese kaynaklık ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Peterson, Duncan ve Canady, 2009). Karataş (2014) tarafından yapılan araştırmada problem çözme becerisi ve yalnızlık düzeyi arasındaki ilişki ele alınmış ve benlik saygısının aracı rolü incelenmiştir. Çalışma lisans eğitimi alan öğrencilerle yapılmıştır. Problem çözme ve yalnızlık arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolüne yönelik kurulan modelin iyi uyum gösterdiği tespit edilmiştir.

Sosyal duygusal becerilerdeki sorunların yanı sıra yalnızlık ve arkadaşlık niteliği başlıklarındaki sorunlarda özel yetenekli bireylerde ön plana çıkmaktadır. Üstün yetenekli çocuklar sahip olduğu özellikler nedeniyle yaşitları tarafından dışlanabilmekte ve kıskanılmalarından dolayı yalnız bırakılabilmektedir. Bickley (2001), çalışmada üstün zekâlı çocuklarda yüksek düzeyde duyarlılık ve incinme olduğunu ve bu nedenle sosyal problem yaşadıklarını belirtmiştir. İletişim sürecindeki eksiklikler üstün zekâlı çocukların sosyal yaşamdan kendisini geri çekmesine ve bunun sonucunda yalnızlık yaşamasına neden olabilmektedir (Boland & Gross, 2007). Jost'a göre (2006) üstün yetenekli çocuklarda arkadaşları anlaşılacak istemektedir. Çevresi tarafından kabul edilmediğinde içe dönmekte ve yalnız kalmayı seçmektedir.

Çocuklarda sosyal becerinin gelişimi yaşa, cinsiyete ve özel durumuna göre farklılık gösterebilmektedir. Yaş arttıkça sosyal becerilerin gelişimi beklenmektedir. Winner (2000) tarafından yapılan bir araştırmada özel yetenekli ergenlerde kızların daha çok sosyal izolasyon yaşadığı ve düşük benlik saygılarına sahip olduğu görülmüştür. Farklı bir araştırmada ise üstün zekâlı kız öğrencilerin etkileşim beceri puanları üstün zekâlı erkek öğrencilere göre yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır ve bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Aynı araştırmada BİLSEM'e devam etme süresi de incelenmiş ve bu süre arttıkça olumlu ruh hali çoğalarak artış göstermiştir (Sarıçam, Adam-Kartuz, Özbey ve Çelik, 2017).

İlkokul döneminde en belirgin ilerleme sosyal alandadır. Bu dönemde çocuklar daha fazla bağımsızlık istemekte, yaşitlarıyla daha fazla zaman geçirmektedir (Gander and Gardiner, 2004, Çev. Onur, 2004). İlkokul dönemi sosyal duygusal gelişime yönelik önemli kazanımların kazanıldığı dönemdir. İyi ilişkilerin kurulduğu ve yaşanan topluma uygun davranışların sergilendiği yaşlardır. Bu nedenle bu dönemdeki çocukların sosyal duygusal gelişim alanlarının daha fazla araştırılmasına ihtiyaç vardır. Üstün yetenekli çocuklarda görülen sosyal duygusal gelişim alanındaki sorunlara çözüm aramadan önce sosyal duygusal beceri algıları, yalnızlık düzeyleri ve arkadaşlık niteliklerinin birbiriyle ilişkisinin nasıl olduğunu görmenin önemli olduğu düşünülmektedir. Bilim ve Sanat Merkez'lerinin (BİLSEM) sayısı ülkemizde son yıllarda artış göstermiştir. Dolayısıyla BİLSEM'e giden öğrenci sayısı da buna paralel olarak artmıştır. Bu yönden de bu çalışma ile BİLSEM'e devam eden öğrencilere verilen rehberlik hizmetinin kalitesinin artmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BİLSEM'lere öğrencilerin belirlenmesi için yapılan değerlendirmelerin ilkökul birinci sınıfta başlaması özel yetenekli öğrencilerin daha erken tespit edilmesine olanak sağlamaktadır. Bu durum ilkökulda tanılanan özel yetenekli öğrencilere yapılacak çalışmaları önemli kılmaktadır. Mevcut çalışmayla, özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal gelişimlerini etkileyen etmenlerin tespit edilmesini sağlayarak arasındaki ilişkilere açıklık getireceği düşünülmektedir. Mevcut araştırmanın, özel yetenekli bireylerin özelliklerini keşfetmeye ve çözüm arayışı içinde olmaya çalışan uluslararası ve yurtiçi alanyazına katkı sunması umulmaktadır. Araştırma sonuçlarının, özel yetenekliler alanında çalışan ve başta MEB olmak üzere tüm politika yapıcılarına ve paydaşlara bu

süreçte destek sunması da beklenmektedir. Bu genel çerçeve bağlamında, araştırmada üstün yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı, arkadaşlık niteliği ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki nasıldır? Problemine cevap aranacaktır. Bu ana problemle uyumlu olarak araştırmanın alt-problemleri şöyledir: Özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı, arkadaşlık niteliği ve yalnızlık düzeyleri ne düzeydedir? Özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı, arkadaşlık niteliği ve yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı, arkadaşlık niteliği ve yalnızlık düzeyleri cinsiyet, sınıf düzeyi ve BİLSEM'e devam etme süresine göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Sosyal duygusal beceri algısı, arkadaşlık niteliği ve yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkiye odaklanan bu çalışma, ilişkisel tarama modelinde desenlenmiştir. İlişkisel tarama modelinde, iki yada daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi görmek amaçlanmaktadır (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012, s. 338).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Aydın ilinde bulunan BİLSEM'lere devam eden özel yetenekli öğrenciler oluşturmaktadır. 2018-2019 eğitim öğretim yılında Aydın ilinde bulunan BİLSEM'lere devam eden 3. ve 4. sınıf düzeyinden rastlantısal örnekleme yöntemiyle seçilen 174 özel yetenekli öğrenci çalışma grubunu oluşturmuştur. Aşağıdaki tabloda çalışma grubuna ait demografik bilgiler sunulmuştur.

Tablo 1: Çalışma Grubunun Demografik Bilgileri

Özellikler		Frekans (f)	Yüzdelik (%)
Cinsiyet	Kız	82	47.1
	Erkek	92	52.9
Sınıf Düzeyi	3. Sınıf	94	54
	4. Sınıf	80	46
BİLSEM'e gitme süresi	1 yıl	81	46.6
	2 yıl	93	53.4
Toplam		174	100

Tablo 1'e göre çalışma grubu, 82'si (% 47.1) kız ve 92'si (% 52.9) erkek olmak üzere toplam 174 özel yetenekli öğrenciden oluşmaktadır. Bu öğrencilerin 94'ü (% 54) 3. sınıf ve 80'i (% 46) 4. sınıf düzeyindedir. Çalışma grubunun BİLSEM'e devam etme sürelerine bakıldığında 81'i (% 46.6) 1 yıldır BİLSEM'e devam ederken, 93'ü (% 53.4) 2 yıldır BİLSEM'e gitmektedir.

Ölçme Araçları

Araştırmada, ölçme aracı olarak Sosyal Duygusal Beceri Algısı Ölçeği (Baydan, 2010), Arkadaşlık Niteliği Ölçeği (Öztürk, 2016) ve Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği (Kaya, 2015) kullanılmıştır. Bunların yanı sıra araştırma kapsamında, araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ile öğrencilerin bazı demografik bilgileri alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına ilişkin bulgular aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

Sosyal Duygusal Beceri Algısı Ölçeği: Özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algılarını belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Ölçme aracı 3'lü likert tiptedir. 21 madde ve dört alt ölçekten oluşmaktadır. Alt ölçekler; "İletişim Becerileri", "Benlik Saygısını Artıran Beceriler",

“Problem Çözme Becerileri” ve “Stresle Başa Çıkma Becerileri”dir. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda madde faktör yükleri .39-.63 arasında değiştiği görülmektedir. Tüm faktörlerin oluşturduğu toplam varyans oranı %37. 412 bulunmuştur. KMO değeri .917 olarak hesaplanmıştır. Alınan en düşük puan 21 en yüksek puan ise 63’dür. Ölçek 2 hafta arayla yeniden uygulanmıştır. Bu ölçümler sonucunda Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmış ve .84 bulunmuştur. İç tutarlılığı belirlemek için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmış ve ölçeğin tümü için .92, iletişim becerileri alt boyutu için .59, benlik saygısını artıran beceriler alt boyutu için .64, problem çözme becerileri alt boyutu için .75 ve stresle başa çıkma beceriler alt boyutu için .73 sonucuna ulaşılmıştır. Ölçme aracı 9-12 yaş aralığındaki çocuklar için geliştirilmiştir (Baydan, 2010).

Arkadaşlık Niteliği Ölçeği: Ölçme aracı Asher ve Parker (1993) yılında geliştirilmiş ve Öztürk (2016) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Ölçeğin, yapı geçerliğini incelemek amacıyla Açımlayıcı Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Açımlayıcı Faktör Analizi sonucunda toplam varyansın % 50,84’sini açıklayan 6 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu boyutlar Dostluk ve Eşlik etme, Onaylama ve Destekleme, Yardım ve Rehberlik, Sırları Paylaşma/Kendini Açma, Çatışmaları Çözme, Çatışma ve İhanet şeklindedir. Doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan DFA’da elde edilen modelin uyum indeksleri incelenmiş ve Kikare değerinin ($\chi^2=1067,89$, $N=703$, $p=0.00$) anlamlı olduğu görülmüştür. Uyum indeksi değerleri ise RMSEA= .042, GFI= .92, AGFI= .90, CFI= .92, NNFI= .91, SRMR= .04, RMR= .069, PGFI= .78, PNFI= .78 olarak bulunmuştur. Arkadaşlık Niteliği Ölçeği’nin ölçüt bağıntılı geçerliliğini ortaya koymak için Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği ile korelasyonuna bakılmış ANÖ ile Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği arasındaki korelasyonun -.48 olarak hesaplanmıştır. Arkadaşlık Niteliği Ölçeği’nin güvenilirliği için iç tutarlılık katsayısı ve test tekrar test yöntemleri kullanılmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 132, en düşük puan 33’tür. Ölçme aracı 9-12 yaş aralığındaki çocuklar için geliştirilmiştir (Öztürk, 2016).

Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği: Ölçme aracı 19 maddeden oluşmaktadır. 19 maddenin 8’i dolgu maddesi olarak ifade edilmiştir. 11 madde ise 3-4 sınıf öğrencilerin yalnızlık düzeylerini ölçmeye yöneliktir. Ölçme aracı Asher ve Wheeler (1985) tarafından geliştirilmiş ve Kaya (2015) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. 5’li likert tipi ölçektir. Ölçekten alınabilecek en az puan 11 en yüksek puan ise 55’dir. Ölçekten elde edilen yüksek puan yalnızlık duygusunun yoğun yaşandığını göstermektedir. Yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda iç tutarlılık katsayısı .87, test tekrar test yöntemi ile hesaplanan güvenilirlik katsayısı ise .76 olarak hesaplanmıştır (Kaya, 2015).

Kişisel Bilgi Formu: Öğrencilerin demografik bilgilerini öğrenmek için araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Bu form ile özel yetenekli öğrencilerin; cinsiyet, sınıf düzeyi ve BİLSEM’e devam etme süresi bilgileri edinilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama araçlarının uygulanması için Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izinler alınmıştır. Araştırma kapsamında 2018-2019 eğitim öğretim yılında Aydın ilinde bulunan 3 BİLSEM’den 174 veri toplanmıştır.

Bu süreçte ilk olarak verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmış ve verilerin çarpıklık- basıklık değerleri incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, çarpıklık (sosyal duygusal beceri algısı, -.566; yalnızlık düzeyi=, .988; arkadaşlık niteliği, -.458) ve basıklık (sosyal duygusal beceri algısı, -.591; yalnızlık düzeyi, -.274; arkadaşlık niteliği, -.816) değerlerinin -1 ile +1 arasında olduğu belirlenmiştir. Field (2009) ve Kalaycı’ya (2014, s. 8) göre, basıklık-çarpıklık değerinin -2 ile +2 arasında yer alması normal dağılıma işaret etmektedir. Böylelikle elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Bu sonuçlar doğrultusunda verilerin analizinde parametrik test istatistiklerinden yararlanılmıştır.

Verilerin analizinde, özel yetenekli çocukların sosyal duygusal beceri algıları, arkadaşlık nitelikleri ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin ortaya konulması amacıyla “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Tekniği” kullanılmıştır. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon testi iki değişkenin birbiriyle ilişkisini görmek ve yorumlamak için kullanılır. İki değişken arasındaki korelasyon katsayısı; 0.00 ise ilişki olmadığı, +1.00 ise mükemmel pozitif ilişki olduğu, -1.00 ise mükemmel bir negatif ilişki olduğu belirtilebilir. Ek olarak korelasyon analizinin yorumlanmasında. 00-.30 aralığı “düşük”, .30-.70 aralığı “orta” ve. 70-1.00 aralığı da “yüksek” düzeyde ilişki olarak kabul edilmiştir (Büyüköztürk, 2007).

Özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algıları, arkadaşlık nitelikleri ve yalnızlık düzeylerinin ne düzeyde olduğunu görmek için aritmetik ortalama ve standart sapmalar incelenmiş ve bu puanların cinsiyete, sınıf düzeyine ve BİLSEM’e devam etme sürelerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için “Bağımsız Gruplar İçin t Testi Analizi” uygulanmıştır.

Bulgular

Bu çalışma kapsamında elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

“Özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algıları, arkadaşlık nitelikleri ve yalnızlık düzeyleri puanları nedir?” Sorusuna ilişkin bulguya tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2: Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Duygusal Beceri Algısı, Arkadaşlık Niteliği ve Yalnızlık Düzeyi Puanları

Ölçme Araçları	n	Ortalama ($\bar{X}$)	Standart Sapma (ss)
Sosyal Duygusal Beceri Algısı	174	53.66	6.33
Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği	174	22.52	12.40
Arkadaş Niteliği Ölçeği	174	92.83	26.94

Tablo 2’ye göre özel yetenekli öğrencilerin puan ortalamalarına bakıldığında, sosyal duygusal beceri algısı $\bar{X} = 53.66$, yalnızlık düzeyi $\bar{X} = 22.52$ ve arkadaşlık niteliği $\bar{X} = 92.83$ olarak bulunmuştur. Büyüköztürk (2016) korelasyon kat sayısını; .70-1.00 arasında olmasını, yüksek; 0.70-0.30 arasında olmasını, orta; 0.30-0.00 arasında olmasını ise düşük düzeyde bir ilişki olarak tanımlamaktadır. Bu bulgular incelendiğinde, özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı puanlarının yüksek düzeyde, yalnızlık düzeyi puanlarının düşük düzeyde ve arkadaşlık niteliği puanının ise orta düzeyde olduğu söylenebilir.

“Özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı, arkadaşlık niteliği ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki nasıldır?” sorusuna ilişkin bulguya tablo 3’de yer verilmiştir.

Tablo 3: Sosyal Duygusal Beceri Algısı, Arkadaşlık Niteliği ve Yalnızlık Düzeyi Puanları Arasındaki İlişki

	Sosyal Duygusal Beceri Algısı	Arkadaşlık Niteliği Ölçeği	Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği
Sosyal Duygusal Beceri Algısı	1	.545**	-.146
Arkadaş Niteliği Ölçeği		1	-.079
Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği			1

Tablo 3 incelendiğinde, yapılan korelasyon analizi sonucunda özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı ile arkadaşlık niteliği puanları arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.54$; $p<.001$). Ayrıca, sosyal duygusal beceri algısı ve yalnızlık düzeyleri puanları arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür ($r= -.14$; $p>.001$). Son olarak

yalnızlık düzeyleri ve arkadaş niteliği arasında anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($r = -.07$; $p > .001$).

“Özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı, arkadaşlık niteliği ve yalnızlık düzeyi puanları cinsiyete, sınıf düzeyine ve BİLSEM’e devam etme süresine göre farklılık göstermekte midir?” Sorusuna ilişkin bulgu tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4: Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Duygusal Beceri Algısı, Arkadaşlık Niteliği ve Yalnızlık Düzeyi Puanları t Testi Sonuçları

		n	$\bar{X}$	ss	t	p	Cohen's d	EB (r)	
Sosyal duygusal beceri algısı	Cinsiyet	Kız	82	55.14	5.77	2.97	.003	.45	.22
		Erkek	92	52.34	6.54				
Arkadaşlık niteliği		Kız	82	99.47	26.12	3.14	.002	.47	.23
		Erkek	92	86.92	26.41				
Yalnızlık düzeyi		Kız	82	24.27	13.99	.85	.40	.12	.06
		Erkek	92	22.65	10.94				
Sosyal duygusal beceri algısı	Sınıf Düzeyi	3	94	53.62	6.58	-.088	.93	-.01	-.00
		4	80	53.71	6.05				
Arkadaşlık niteliği		3	94	95.11	27.47	1.21	.228	.18	.09
		4	80	90.16	26.22				
Yalnızlık düzeyi		3	94	19.89	9.71	-4.11	.000	-.63	-.30
		4	80	27.55	14.03				
Sosyal duygusal beceri algısı	BİLSEM'e devam etme süresi	1 yıl	81	53.74	6.65	.144	.88	.02	.01
		2 yıl	93	53.60	6.06				
Arkadaşlık niteliği		1 yıl	81	93.76	26.99	.422	.67	.09	.04
		2 yıl	93	92.03	2.01				
Yalnızlık düzeyi		1 yıl	81	27.99	15.17	4.79	.00	.71	.33
		2 yıl	93	19.43	7.58				

Tablo 4 incelendiğinde özel yetenekli öğrencilerin cinsiyetlerine yönelik yapılan analizler sonucunda, özel yetenekli kız öğrencilerle özel yetenekli erkek öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı ve arkadaşlık niteliği ($p < .05$) puanları arasında anlamlı farklılık varken yalnızlık düzeyi puanlarına ($p > .05$) göre anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Elde edilen bu bulgulara göre özel yetenekli kız öğrencilerin sosyal duygusal beceri algıları ile arkadaşlık nitelikleri puanlarının özel yetenekli erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenilebilir. Yalnızlık düzeyi açısından özel yetenekli kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Gruplar arasında ortalama puanlardaki gerçek farkın değerlendirilebilmesi için hesaplanan etki büyüklüğü sosyal duygusal beceri algısı ($d = .45$) ve arkadaş niteliğinde ($d = .47$) orta düzeyde bulunurken yalnızlık düzeyinde ($d = .12$) düşük düzeyde bulunmuştur. Cohen (1988) tarafından d değerinin .2’den küçük olması etki büyüklüğünün zayıf, .5 olması durumunda orta ve .8’den büyük olması durumunda ise kuvvetli olarak ele alınacağı belirtilmiştir.

Özel yetenekli öğrencilerin sınıf düzeylerine yönelik yapılan analizler sonucunda, 3. sınıf düzeyindeki özel yetenekli öğrencilerle 4. sınıf düzeyindeki özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı ve arkadaşlık niteliği puanları arasında ($p > .05$) anlamlı fark yokken yalnızlık düzeylerinde anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < .05$). 4. Sınıf düzeyindeki özel yetenekli öğrencilerin yalnızlık düzeyinin daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bu durum sınıf seviyesi arttıkça yalnızlık düzeyinde artış olduğu şeklinde yorumlanabilir. Hesaplanan etki büyüklüğü sosyal duygusal beceri algısı ($d = -.01$) ve arkadaş niteliğinde ($d = .18$) zayıf düzeyde bulunurken yalnızlık düzeyinde ($d = -.63$) orta düzeyde bulunmuştur.

Özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM'e devam etme sürelerine yönelik yapılan analizler sonucunda, BİLSEM'e gitme süresi 1 yıl olan özel yetenekli öğrencilerle BİLSEM'e gitme süresi 2 yıl olan özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı ve arkadaşlık niteliği puanları arasında ($p>.05$) anlamlı fark yokken yalnızlık düzeylerinde anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p<.05$). BİLSEM'e 1 yıldır giden özel yetenekli öğrencilerin yalnızlık düzeyinin daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bu durum BİLSEM'e gitme süresi arttıkça yalnızlık düzeylerinde düşme olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tartışma

Sosyal duygusal becerilerin yaşantıdaki önemi oldukça yüksektir. Bu nedenle bu araştırmada özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algıları ele alınmış ve sosyal duygusal beceri algılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde üstün yetenekli çocukların sosyal duygusal becerilerine yönelik çalışmalar az sayıdadır. Bu nedenle bu bölümde literatürdeki üstün yetenekli bireylerin sosyal duygusal becerilerini ele alan çalışmaların yanı sıra sosyal duygusal gelişimle ilişkili diğer kavramları ele alan bazı çalışmaların sonuçlarına da yer verilmiştir. Sosyal uyum kavramını konu alan Douthitt (1992), üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların sosyal davranışları ile uyum davranışları açısından fark olup olmadığını incelemiştir. 296 çocukla yürüttüğü çalışmada zeka ile uyum puanları arasındaki ilişkinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Üstün yetenekli çocukların normal gelişim gösteren çocuklara göre daha uyumlu davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Sosyal duygusal uyumu inceleyen Konyalıoğlu ve Varlı (2009) tarafından üstün yetenekli öğrencilerin normal gelişim gösteren akranlarına göre daha yüksek oranda uyum gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Belirtilen araştırmaların yanısıra karşıt sonuç elde edilen araştırmalarda literatürde yer almaktadır. Özel yetenekli öğrencilerin kişilerarası ilişkilerinde uyumsuzluk yaşadığı Buescher (1985) tarafından belirtilmiştir (Akt. Özbay ve Palancı, 2011). Üstün yetenekli bireylerde empati düzeyinin düşük olduğu yine farklı bir araştırmacı tarafından tespit edilmiştir (Özdemir, 2007). Sosyal duygusal becerilerin gelişimi bireylerin sahip olduğu özelliklerin yanısıra yaşadığı çevreden de etkilenmektedir. Elcik (2011), üstün yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal becerileri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiye bakmış ve algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça sosyal duygusal becerilerinde arttığını bulmuştur.

Mevcut araştırmada özel yetenekli öğrencilerin yalnızlık düzeyleri düşük bulunmuştur. Wright (1990) üstün yetenekli çocukların zeka düzeyleriyle sosyal katılım davranışlarını incelemiş ve zeka düzeylerine göre sosyal katılımlarında farklılık olup olmadığını araştırmıştır. Bu çalışmada, üstün yetenekli çocukların birarada iken birlikte oynamak istediği tespit edilmiş ve kendi aralarında grup oluşturmaya çalıştığı elde edilmiştir. Bu durum üstün yetenekli çocukların yine kendileri gibi üstün yetenekli olan akranlarıyla birlikteyken sosyal davranışlar sergilediğini ve yalnızlık yerine birlikte vakit geçirmek istediklerini göstermiştir. Kaiser ve Berndt (2004) çalışmada özel yetenekli ergenlerin dışlanma, anlaşılma ve farkedilme ihtiyacı gibi nedenlerden dolayı yalnızlık yaşadığını belirtmiştir. Aynı çalışmada yalnızlık ve depresyon duyguları arasında da anlamlı bir ilişki olduğu bulgulanmıştır.

Mevcut araştırmada elde edilen diğer bir bulguda özel yetenekli çocukların arkadaşlık niteliklerinin orta düzeyde bulunmuş olmasıdır. Özel yetenekli bireylerin arkadaşlık ilişkilerine yönelik yapılan bazı çalışmalarda, bu bireylerin uygun arkadaşlık ilişkileri geliştirmekte zorlandığı belirtilmektedir. Olayları herkesten farklı algılama, yüksek farkındalık ve keskin tepkiler verme buna sebep olabilmektedir (Kline ve Meckstroth, 1985; Akt Özbay ve Palancı, 2011). Webb (1994) ve Winner (1996) tarafından özel yetenekli bireylerin arkadaş edinmekte sıkıntı çektikleri belirtilmiştir. Özel yetenekli çocuklar kendilerini diğer bireylerden farklı hissetmekte ve okuldaki akran gruplarına kendilerini ait hissedememektedir. Üstün yetenekli çocukların oynadığı oyunların ve yapmaktan hoşlandığı etkinliklerin arkadaşlarından farklı olması aralarında bir engel oluşturmaktadır (Smutny, 2001). Üstün yetenekliler popüler olmaktan çok yakın ve karşılıklı ilişkilere dayalı beklenti içindedir.

Yaşam tatminleri için yakın ve anlamlı kişiler arası ilişkiler geliştirmeleri önemlidir (Strip ve arkadaşları, 1991). Ancak Elcik (2011) tarafından yapılan araştırmada Türkiye’de üstün yetenekli öğrencilerin sosyal-duygusal ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığı sonucuna varılmıştır.

Sosyal duygusal beceriler öğretilabilir davranışlardır. Mevcut çalışmada, özel yetenekli çocukların sosyal duygusal beceri algılarının yüksek olduğu ve arkadaşlık nitelikleri ile sosyal duygusal beceri algılarının anlamlı şekilde ilişkili olduğu görülmüştür. Özel yetenekli öğrencilere sosyal duygusal becerilerin öğretilmesi ile arkadaşlık niteliklerinde daha olumlu gelişmeler olacağı düşünülmektedir. Böylece sosyal duygusal ihtiyaçlarının daha fazla karşılanmasına katkı sağlanabilir.

Cinsiyet değişkenine göre bakıldığında mevcut araştırmada özel yetenekli kız öğrencilerin hem sosyal duygusal beceri algıları hem de arkadaşlık nitelikleri erkek öğrencilere göre anlamlı şekilde yüksektir. Bu sonucu destekler nitelikte literatürde çalışmalar yer almaktadır. Elcik (2011) tarafından özel yetenekli öğrenciler üzerine yapılan çalışmada kız öğrencilerin sosyal-duygusal beceri puanları erkeklerden yüksek çıkmıştır. Özden (2005) tarafından yapılan araştırmada erkek öğrencilerin lehine sonuçlar elde edilmiştir. 107 özel yetenekli öğrenciye duygusal zeka ölçeği uygulanmış ve araştırmanın sonucunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre olumlu etki ve genel ruh hali puanlarının daha yüksek çıktığı görülmüştür. Sınıf düzeyi 4 olan özel yetenekli öğrencilerin yalnızlık düzeyleri daha yüksek bulunmuş ve sosyal duygusal becerileri ve arkadaşlık nitelikleri arasında anlamlı sonuç elde edilmemiştir. Bu durum daha üst seviyedeki öğrencilerin erinlik dönemine yakın yaşlarda olmasından kaynaklanmış olabilir. Literatürde kızlarda 8 yaş, erkeklerde 9 yaş erinliğe hazırlık döneminin başladığı yaşlar olarak belirtilmektedir (Doğan, 2007: 177). Erinlik dönemi kızlarda ortalama 12 yaşlarında başlarken, erkeklerde 13 yaşlarında başlayan gelişim dönemidir. Gelişim üzerinde cinsiyet, coğrafya, sosyo-ekonomik düzey ve beslenme gibi birçok faktör etkili olduğu için bu yaşlar ile ilgili kesin bir zaman belirtmek oldukça zor olabilmektedir (Alisınanoğlu, 2002: 62). Ayrıca özel yetenekli bireylerin farkındalıklarının ve duyarlılıklarının yüksek olmasının da yalnızlık düzeylerindeki anlamlı farklılığa etkisinin olduğu düşünülmektedir. BİLSEM’e gitme süresi yalnızlık düzeyini düşürmüştür. Wright (1990) tarafından da belirtildiği gibi özel yetenekli çocuklar kendileri gibi özel yetenekli çocuklar ile bir arada olduklarında oldukça sosyal davranışlar sergilemekte ve yalnızlık hissetmemektedirler. Özel yetenekli çocukların dışlanmasının, uygun grupla çalıştıklarında ortadan kalktığı belirtilmiştir (Kerr, 2009). Koç (2005)’da benzer sonuçları elde etmiştir. BİLSEM’e giden öğrencilerin BİLSEM öğretmenleri ve BİLSEM’de ki arkadaşları tarafından daha iyi anlaşıldığı ve fikirlerini, duygularını BİLSEM’de daha iyi ifade ettikleri bulgulanmıştır. Kara (2016) tarafından yapılan araştırmada kişisel, okul, aile ve sosyal çevre faktörlerinin üstün zekâlı çocukların iletişimde anlamlı bir ilişki taşıdığı görülmüştür. BİLSEM’de özel yetenekli öğrencilerin benzer ilgi alanları olmakta, iletişime daha rahat geçebilmekte ve birbirlerini daha iyi anlamayabilmektedir. Bu durumun da yalnızlık düzeylerinin düşmesinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada ulaşılan sonuçlar şöyledir: Özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algılarının yüksek, arkadaşlık niteliklerinin orta ve yalnızlık düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı ile arkadaşlık niteliği puanları arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu elde edilmiştir. Sosyal duygusal beceri algısı ile yalnızlık düzeyleri puanları ve yalnızlık düzeyleri ile arkadaş niteliği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlılık saptanmamıştır.

Özel yetenekli kız öğrencilerin özel yetenekli erkek öğrencilere göre sosyal duygusal beceri algıları ve arkadaşlık nitelikleri daha yüksekken yalnızlık düzeyine göre farklılık bulunmamıştır. 3. ve 4. sınıf düzeyindeki özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı ve arkadaşlık niteliği

puanları arasında anlamlı fark yokken, 4. sınıfların yalnızlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. BİLSEM'e gitme süresi 1 ve 2 yıl olan özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal beceri algısı ve arkadaşlık niteliği puanları arasında anlamlı fark yokken 1 yıldır BİLSEM'e giden öğrencilerin yalnızlık düzeylerinin daha yüksek olduğu elde edilmiştir.

Mevcut çalışma ile özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal gelişim, yalnızlık düzeyleri ve arkadaşlık niteliğine yönelik bulgular elde edilmiş ve özel yetenekli bireylerin sosyal duygusal gelişimlerine katkı sağlayacak bilgilere ulaşılmıştır. Elde edilen tüm bu sonuçlar dikkate alındığında bazı önerilerde bulunulabilir.

Özel yeteneklilere yönelik alandaki çalışmalar gün geçtikçe artmakla birlikte henüz yeterli sayıya ulaşmadığı düşünülmektedir. Çünkü özel yetenekliler alanına yapılacak her türlü katkı, toplumun gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle özel yetenekliler alanındaki bilimsel çalışmaların daha da artması ve yalnızca bilişsel değil sosyal duygusal gelişimlerine yönelik çalışmalarında planlanması önerilebilir.

Bu çalışma, yalnızca ilkokul 3. ve 4. sınıf seviyelerindeki öğrencilerden alınan verilere göre yapılmıştır. Mevcut araştırmadaki değişkenler ele alınarak ortaokul ve lise kademelerine yönelik de yapılması gelişim dönemlerinin etkisinin görülmesi açısından ileriki çalışmalara ışık tutacaktır. Kuşkusuz sosyal duygusal gelişim dediğimizde bireylerin yaşamını etkileyen birçok etken karşımıza çıkmaktadır. Mevcut araştırmada sosyal duygusal gelişimin yalnızca 3 alanı ele alınmıştır. Farklı sosyal duygusal gelişim alanları da dikkate alınarak benzer çalışmaların yapılması üstün yetenekli bireylerin sosyal duygusal dünyalarını anlamamıza katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Albayrak Dengiz, N. (2014). *Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocuklarda algılanan sosyal destek düzeyinin benlik saygısına etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Alisinanoğlu, F. (2002). Gençlik Dönemi Özellikleri ve Genç Anne-Baba İletişimi. *Eğitim ve Bilim*, 27 (123): 62-63.
- Ataman, A. (2012). Üstün yetenekli çocuk kimdir? Geleceğin Mimarları Üstün Yetenekliler Sempozyumu, Namık Kemal Üniversitesi.
- Bakır, B. (2015). *Üstün zekâlı olan ve üstün zekâlı olmayan öğrencilerin benlik algısı ve ebeveynlerinin çocuk yetiştirme stilleri üzerine bir yapısal eşitlik modellemesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Bencik, S. (2006). *Üstün yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilik ve benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bildiren, A. (2018). Özel eğitimin üstün yetenekli çocuklar üzerinde benlik algısına etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(5), 1489-1496. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.397345>
- Boland, C.M. & Gross, M.U. (2007). *Counseling highly gifted children and adolescents*. In S. Mendaglio & J. S. Peterson (Eds.), *Models of counseling: Gifted children, adolescents, and adults*. Waco, TX: Prufrock Press, 153-194.
- Büyükoztürk, Ş.(2007). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem.
- Cleaver, S. (2011). The Common core: Everything you need to know to succeed. *Scholastic Instructor. Back to School Edition*, 121(1) :55-57.

- Ciğerci-Coşar, Z. (2006). *Üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerde benlik saygısı, başkaları tarafından algılanma ve psikolojik belirtilerin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Colangelo, N. & Davids, G. (2003). *Handbook of Gifted Education*, Pearson Education, Inc., Boston.
- Doğan, Y. (2007). İlköğretim çağındaki 10-14 yaş grubu öğrencilerinin gelişim özellikleri. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (13): 155-187.
- Douthitt, V. C. (1992). A comparison of adaptive behaviour in gifted and nongifted children. *Roeper Review*, 14 (3): 149-151.
- Elcik, F. (2011). *Üstün yetenekli öğrencilerin çevresinden algıladıkları sosyal destek düzeyi ile sosyal duygusal becerileri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış doktora tezi, Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Erol, B. (2004). *Üstün yeteneklerde duygusal zeka ile benlik saygısı arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Fraenkel J.R., Wallen, N. E ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. (8. Baskı). New York: McGraw Hill.
- Field, A. P. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. London, England : SAGE.
- Fiedler, E. D. (1993). Square pegs in round holes: Gifted kids who don't fit in. *Understanding Our Gifted*, 5, 11-14.
- Gardner, H. (1999). *Intelligence reframed: Multiple intelligences for the 21st century*. New York: Basic Books.
- Hallahan, D. P., Kauffman, J. M. ve Pullen, P. C. (2011). *Exceptional Learners*. Introduction to Special Education. 12. Baskı. Pearson Education, Inc.
- Jost, M. (2006). İleri zekâlı çocukları tespit etmek ve desteklemek. (Çev. A. Kanat). İzmir: İlyas.
- Kalaycı, Ş. (2010). Faktör analizi, (Ed. Şeref Kalaycı), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Asil Yayın Dağıtım: Ankara.
- Karataş, Z. (2014). Problem çözme becerileri ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkide benlik saygısının aracı rolü: Bir yapısal eşitlik modeli çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30,118-140.
- Kerr, B. (Ed.). (2009). *Encyclopedia of giftedness, creativity and talent*. California: Sage Publications.
- Koç, İ. (2015). Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam eden özel yetenekli öğrencilerin iletişim becerileriyle ilgili görüşleri. *Üstün Zekalı Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3 (1): 39-53.
- Konyalıoğlu, A. P., & Varlı, M. F. (2009). "Üstün ve normal zekalı çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin karşılaştırılması". *Üstün Yetenekli Çocuklar II. Ulusal Kongresinde sunulan bildiri*, Eskişehir.
- Mısırlı Taşdemir, Ö. (2003). *Üstün yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilik, sınav kaygısı, benlik saygısı, kontrol odağı, öz yeterlilik ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2016). *Bilim ve Sanat Merkezi Yönergesi*. 13.09.2019 tarihinde https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_01/02031535_tebliğler_dergisi.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Özbay, Y. ve Palancı, M. (2011) Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin psikososyal özellikleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22: 89-108.
- Özden, B. (2015). *Yönetim bilimi açısından üstün yetenekli çocukların duygusal zeka düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Peterson, J., Duncan, N., & Canady, K. (2009). A longitudinal study of negative life events, stress, and school experiences of gifted youth. *Gifted Child Quarterly*, 53(1): 34-49. <https://doi.org/10.1177/0016986208326553>
- Sarıçam, H., Adam-Karduz, F. F., Özbey, A. ve Çelik, Z. (2017). Üstün zekâli/yetenekli öğrenciler ile normal gelişim gösteren öğrencilerin duygusal zekâ düzeylerinin karşılaştırılması. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10: 461-485.
- Silverman, L. K. (Ed.). (1993). *The gifted individual*. Denver: Love.
- Toplu, E. (2013). *Üstün yetenekli ergenlerde görülen mükemmeliyetçi tutumlar ve problem çözme becerilerinin psikolojik iyilik hali ile ilişkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Winner, E. (2000). The origins and ends of giftedness. *American Psychologist*, 55: 159–169. <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.159>
- Wright, L. (1990). The social and nonsocial behaviours of precocious preschoolers during free play. *Roeper Review*, 12(4), 268-274. <http://dx.doi.org/10.1080/02783199009553290>
- Yürük, A. (2003). *İlköğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerle normal gelişim gösteren öğrencilerin benlik saygılarının karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.